

ZAPOJOVÁNÍ ŽÁKŮ NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH ROSTE: VÝZKUM O PARTICIPACI

Česká školní inspekce (dále ČŠI) realizovala od září 2016 do dubna 2017 **šetření na 3662 základních školách**. Hlavním tématem byla „**Participace žáků a studentů na fungování a rozvoji školy**“ s větším zaměřením na fungování žákovských parlamentů.

Ukazuje se, že tuto formu spolupodílení se žáků na rozvoji školy využívá 62,5 % plně organizovaných škol a celkově **1505 všech základních škol má žákovský parlament**, což potvrzuje jeho rozšířenost napříč školami v ČR.

Základní informace o výzkumu

Ze šetření, kterého se zúčastnila většina ZŠ, SŠ a VOŠ, vybíráme jen zjištění týkající se žákovských parlamentů (dále jen ŽP) na základních školách a tvoříme interpretaci, která krom dat zohledňuje i naše přímé zkušenosti ze škol a může být odlišná od interpretace ČŠI.

Centrum pro demokratické učení, o. p. s. (dále CEDU) bylo osloveno jakožto expertní organizace, která se již 10. rokem zaměřuje práci žákovských parlamentů, aby stanovilo oblasti a otázky k výzkumu, podílelo se na formulaci některých bodů závěrečné tematické zprávy. Ta je dostupná na www.csicr.cz, interpretaci tematické zprávy najdete na www.skolaprodemocracii.cz.

Nejzajímavější zjištění

- **Zapojování žáků roste:** nikdy neproběhl takto rozsáhlý výzkum, ale dle podobných menších výzkumů počet parlamentů roste (z 580 na 1505).
- **Většina parlamentů funguje formálně:** jeden z klíčových faktorů (frekvence setkání ŽP alespoň 1x za 14 dnů) 74,3% škol nespĺňuje a schází se méně často.
- **Třetina škol dělá špatně volby:** 34,2 % ZŠ zajišťuje volby individuálním přístupem v každé třídě.

Zapojování
žáků roste

Parlamenty
fungují formálně

Nevhodná
realizace voleb

Výzkum o participaci žáků na
základních školách.

CEDU – Centrum pro demokratické učení, o. p. s.
www.skolaprodemocracii.cz |

Ve školách je více koordinátorů

Kromě samotného faktu, že žáci se mohou ve více školách zapojovat do samosprávných orgánů, je pozitivní i změna situace ohledně pedagoga, který se zabývá koordinací ŽP.

Přítomnost pedagogického pracovníka pověřeného koordinací ŽP ve škole – podíl škol (v %)

Koordinace žákovského parlamentu	ZŠ
Koordinací se ve škole zabývá jedna osoba	70,2
Koordinací se ve škole zabývá více osob	25,1
Žádný takový pracovník pověřený není	4,7

Lze tedy říci, že když už škola parlament má, tak má i svého koordinátora (95,3%) a dokonce čtvrtina z nich má více osob, které se koordinací zabývají, což je v této oblasti jedno z výrazných doporučení naší organizace.

Zasedání trvají déle

I délka trvání zasedání poměrně velké části parlamentů ukazuje na zlepšující se situaci ve školách. Dříve se většina parlamentů na ZŠ scházela na dobu „velké přestávky“, ale ze současných zjištění vyplývá, že takřka **60% škol má ŽP na 45 – 90 minut**, což je jednou ze základních podmínek, které přispívají tomu, že se žáci mohou seriózně zapojovat do chodu školy a přebírat za jím svěřené úkoly odpovědnost.

Délka trvání jednání žákovského parlamentu – podíl škol (v %)

Délka trvání	ZŠ
Jednu vyučovací jednotku (45 min.)	48,4
Více než jednu vyučovací jednotku	10,5
Méně než jednu vyučovací jednotku	41,1

Nízká četnost setkávání

Alarmujícím je pak zjištění o dalším z klíčových faktorů: četnosti setkávání ŽP. Četnost setkávání nižší než alespoň jednou za dva týdny naznačuje **formální charakter u 74,3% ŽP**, ve kterých tak dochází spíše k přenosu názorů a podnětů, nikoliv k rozvoji dovedností žáků.

Četnost schůzek žakovského parlamentu – podíl škol (v %)

Četnost schůzek	ZŠ
Alespoň 1x za týden	6,3
Alespoň 1x za 2 týdny	19,4
Alespoň 1x za měsíc	53,4
Méně než 1x za měsíc	20,9

Část škol dělá špatně volby

Poměrně negativně vyplívají zjištění týkající se způsobu realizace voleb ve třídách. Pro motivaci žáků a pro kredibilitu ŽP, ale i pro samotné posilování důvěry v demokracii a její mechanismy je kvalita volebního procesu klíčová. Funkční mechanismus je takový, kdy na základě jednotné a promyšlené metodiky třídní učitelé ve svých třídách zajišťují přípravu žáků (motivace, znalostně-informační rovina o ŽP, roli parlamentáka i volebním mechanismu) a následně facilitují proces volby.

Organizace voleb do žakovského parlamentu – podíl škol (v %)

Způsob organizace	ZŠ
Podle jednotné metodiky ve všech třídách v režii třídních učitelů	51,6
Podle jednotné metodiky ve všech třídách v režii koordinátora parlamentu	14,2
Individuálním postupem v každé třídě	34,2

Ze zjištění bohužel vyplývá, že **34,2% ZŠ volby zajišťují individuálním přístupem** v každé třídě. Zkušenost ze škol pak ukazuje, že pokud třídní učitel neví, jak takový proces zrealizovat, dělá v něm mnoho chyb od demotivace žáků až po direktivní výběr konkrétních žáků učitelem.

Situace ve školách: šetření versus realita

Z výzkumu také vyplývá, že dle výpovědí ředitelů znají učitelé na téměř všech ZŠ důvody zřízení ŽP ve škole a jeho cíle, ale také jeho kompetence.

Tato data ostře kontrastují s naší zkušeností ze stovek setkávání a školení s pedagogickými sbory napříč Českou republikou, kde jen některé školy znají kompetence ŽP a dávají pravidelný prostor na informování o činnosti ŽP na setkáních sboru či třídy. O minimu škol lze říci, že by třídní učitelé rozuměli tomu, proč ŽP ve škole je, natož jaké má vzdělávací cíle. To koneckonců dokazují i jinde zjištěná data o tom, že **jen 6% škol má parlament v ŠVP** nebo o tom, že volby do parlamentu dělají individuálním přístupem ve třídách až na třetině ZŠ.

Na školách, která si o školení pro sborovny ani neříkají (nejsou tak motivované), lze předpokládat, že bude situace ještě horší než u těch, se kterými máme přímou zkušenost. Ředitelé tak problematice příliš nerozumějí anebo si realitu na své škole podvědomě mohou přikrášlovat.

Tomáš Hazlbauer (ředitel CEDU, o. p. s.): „Česká republika jednoznačně potřebuje občany, kterým je už od dětství umožněno si vyzkoušet participovat na okolním dění. Fungující žákovské parlamenty dávají dětem a mladým lidem možnost zažít, jaké to je mít za něco odpovědnost (adekvátně svému věku a svým zájmům), jak s tímto prožitkem zacházet a jak se na jeho základně svobodně rozhodovat. Trénují si různé způsoby konstruktivní komunikace a efektivní spolupráce. Tyto zkušenosti jim pomáhají rozvíjet aktivní postoje, tzn., že oproti předchozím generacím je pro mladé lidi mnohem přirozenější zajímat se o to, co se kolem nich děje.“

Žáci a studenti rozumějí tomu, že v parlamentní demokracii je potřeba aktivní účasti kriticky uvažujících občanů. V opačném případě pak u lidí snadno dochází k deziluzi z politiky a samotné demokracie, což můžeme v současnosti sledovat u nás i v celé Evropě.

Narůstající počet žákovských parlamentů je velkým příslibem do budoucna. Na rozdíl od ČŠI však nesdílíme nadšení z vyšších počtů, jelikož se ukazuje, že většina parlamentů pracuje formálně a ředitelé škol si toho nejsou vědomi. **Proto je nutné a potřebné školy v jejich nelehké práci podpořit a zvýšit četnost efektivně fungujících parlamentů.**“